



Belangstellenden bekijken het nieuw geplaatste bord aan de Kloosterweg in Hengelo. Foto: Luuk Stam

## Begraafplaats lag tussen 1789 en 1965 aan de Hengelose Kloosterweg.

Door Luuk Stam 30 mei 2022

HENGELO – Velen fietsen en wandelen hier al sinds jaar en dag over de zandweg door het bos, maar dat er hier aan de Kloosterweg ruim 175 jaar lang een joodse begraafplaats te vinden was? Dat was bij weinigen bekend. De begraafplaats verdween in 1965. “Mensen hebben ruim vijftig jaar lang geen weet gehad van het feit dat dit een heel bijzondere plek was, een plek met een verhaal”, zegt Frans Geurtsen, voorzitter van de Hengelose oudheidkundige vereniging De Olde Kaste. Er was vrijwel niets meer van te zien. Tot nu.

De oudheidkundige vereniging plaatste hier langs de zandweg door het bos onlangs een herinneringsbord, dat op vrijdagmiddag 27 mei officieel werd onthuld door wethouder Willem Buunk van de gemeente Bronckhorst. Bij de bijeenkomst was ook emeritus predikant Henk Teeuwen uit Borculo aanwezig. Hij deed onderzoek naar de joodse gemeenschappen in de Achterhoek, waaronder die in Hengelo. Teeuwen vertelde onder meer over Jaap Meijers, de laatste joodse Hengeloër die hier in 1958 werd begraven.

Van de intieme joodse begraafplaats die hier ooit lag, is nu alleen nog een kuil terug te vinden, zo groot als een tennisveld, verscholen in het bos. De begraafplaats was destijds omgeven met een sloot en een wal en had een hek met ijzeren palen, gaas en een poort, zo is ook te zien op de rond 1960 gemaakte schetstekening die op het herinneringsbord staat afgebeeld. Daarnaast was er een metaheerhuis, een reinigingshuis. Bij de bijeenkomst deze vrijdag zijn ook enkele oudere buurtbewoners aanwezig, die zich dit alles nog goed kunnen herinneren. Sommigen kregen in 1965 de vraag om hier mee te helpen bij de opgravingen.

### Waterwingebied

In dat jaar moest de begraafplaats in het Hengelose buitengebied namelijk plaatsmaken ten behoeve van de aanleg van een waterwingebied. De stoffelijke resten werden samen met zeventien grafstenen en zestien kleine herdenkingspaaltjes overgebracht naar de joodse begraafplaats in Zutphen. Het was een voor velen pijnlijke gebeurtenis, vanwege het recht op eeuwige grafrust voor joden in Nederland. “Zelfs de Duitsers hebben dat in de oorlog gerespecteerd”, zegt onderzoeker Henk Teeuwen. “Ik vind het gruwelijk wat hier gebeurd is omdat ik weet wat een begraafplaats in het jodendom betekent.”



Teeuwen wijst op het feit dat de joden een begraafplaats als 'een huis van de levenden' zien. "De mensen zijn dood, maar de levensinstelling is dat je met het gezicht naar de toekomst ligt, naar de opgaande zon", vertelt hij. "Zo'n begraafplaats is daarom ook een hele fijne plek om te zijn, door de sfeer die er heerst, door die gerichtheid op het leven. Dat is hier wreed verstoord. En er hebben hier meer mensen gelegen dan alleen zij die zijn herbegraven. De aarde van al die anderen, is die hier naamloos over de akkers verspreid? Een gruwel. Het was een puur rationele overweging, maar ik beleef het emotioneel."

Ook wethouder Willem Buunk stond bij de onthulling vrijdagmiddag stil bij de pijnlijke kant van dit verhaal. "Ook na de grote tragiek van de Tweede Wereldoorlog waren er soms rationele en functionele redenen waardoor zo'n begraafplaats toch nog geruimd moest worden, wat eigenlijk heel naar is", stelde de wethouder. "Het is destijds zeer zorgvuldig gegaan, zoals het hoort, met de rabbijn erbij en met de bijbehorende joodse rituelen, maar de begraafplaats is wel weg."

### Waardevol

De wethouder noemde de komst van het herinneringsbord een goede manier om de geschiedenis van deze plek inzichtelijk te maken. "Ik vind het mooi dat de Olde Kaste het initiatief hiervoor heeft genomen", sprak Buunk. "Het is heel waardevol om de verhalen levend te houden en die met elkaar te kunnen blijven delen. En de ervaring op andere plekken leert dat mensen ook de tijd nemen om zo'n bord te lezen, dat ze even stoppen met de auto of even van hun fiets stappen. Het voegt een betekenislaag toe aan deze plek."

Dat is precies wat de oudheidkundige vereniging voor ogen had. "Er zijn gebeurtenissen die we niet kunnen en mogen vergeten", aldus voorzitter Geurtsen. "Wij voelen het als onze plicht – zeg maar gerust als onze opdracht – om belangrijke zaken uit het verleden een vaste plek te geven zodat ze niet meer aan onze aandacht ontsnappen. Dat kunnen gebouwen zijn, maar ook plekken zoals deze. We zijn als vereniging erg blij met dit bord op deze bijzondere plek in de geschiedenis van onze joodse Hengeloërs."

Tot aan de Tweede Wereldoorlog woonden er zo'n zeventig joden in Hengelo. Daarvan overleefden er maar negen de oorlog, onder wie dus Jaap Meijers. "Hij was geliefd in het dorp en heeft hier nog een tijd geleefd", vertelt Henk Teeuwen, die ondanks de pijnlijke achtergrond ook blij is met de komst van het bord. "Omdat ik vind dat je ook pijnlijke verhalen moet doorvertellen. En omdat Hengelo een prachtige joodse gemeenschap had. Dat is een verhaal dat veel meer aandacht mag krijgen en deze plek hoort daarbij."

